

Algemene ledendag VVA 16/03/2024 in Tongeren

Op zaterdag 16 maart 2024 vond het jaarlijks congres plaats van de Vereniging Vlaamse Academië vzw en dat voor de allereerste keer in Tongeren. Het thema van het congres was dit jaar "**Erfgoed, de schatten van Vlaanderen**". Er waren 152 academici vanuit heel Vlaanderen ingeschreven.

Marie-Thérèse Niesten, voorzitter van VVA Limburg, heette iedereen welkom: "Waar kunnen we voor dit thema beter terecht dan in Tongeren, de oudste stad van België en dan ook nog eens in het Gallo-Romeins museum?".

Zij mocht burgemeester Dewael aankondigen en overliep zijn politieke loopbaan: "Hij was o.a. minister van Cultuur, minister van Buitenlandse Zaken, Minister-President, Kamervoorzitter, Fractie leider van Open VLD en nog het langst burgemeester van de oudste stad"

Burgemeester Patrick Dewael opende met de melding dat hij nog geen minister van Buitenlandse Zaken is geweest: "We zeggen liever de eerste stad, dat klinkt dynamischer. We bevinden ons hier in de hoofdstad van de Romeinse Civitas. Dat was 400 jaar lang de voornaamste stad, tot in de 5e eeuw de Romeinen vertrokken.

In de 10e eeuw trok de bisschop het laken naar zich toe en het Prinsbisdom Luik was geboren. Er kwam in het verleden veel tegenstand van de Graaf van Loon. De bouw van de basiliek startte in

de 13e eeuw, op de plek waar een Romaanse kerk stond die in de as werd gelegd. De basiliek is een erfgoedparel.

In 2016 hebben we het Teseum geopend, want voordien zaten de kerkschatten verborgen in lades en kasten. In 2018 hebben we de archeologische site ontsloten zodat je nu 3m onder de grond kan wandelen, want Tongeren is een gelaagde stad. Op 1 september volgde de ontsluiting van de Belfortoren, 55 m hoog. Die is letterlijk het hoogtepunt van onze stad. Die plannen zijn 15 jaar geleden opgestart. In die tijd kwamen bussen vol toeristen voor één dag naar hier. Nu hebben we een aanbod voor meerdaags toerisme.

Ons erfgoed speelt een cruciale rol, maar we hebben ook het cultuurfestival MoMeNT. Het GRM werd overgenomen door de stad. Er is de restauratie van de Gasthuiskapel, de Moerepoort, de Tempelsite,... Tongeren is vandaag een volwaardige bestemming voor kort meerdaags verblijf. In de toekomst volgt het Fruitspoor, een fietslus tussen Tongeren en Sint-Truiden enz.

De veelbesproken fusie met Borgloon brengt niet enkel financiële voordelen met zich mee. De logies van beide steden waren in 2021 goed voor 81.000 overnachtingen. Het GRM krijgt een nieuwe permanente opstelling. We gaan er ook hedendaagse kunst tentoonstellen. We houden rekening met de eigenheid van de stad. De toekomst van Tongeren ligt voor een deel in haar verleden. We bouwen verder aan het Tongeren van morgen, maar het zijn altijd de mensen die een stad bouwen. We willen de inwoners en bezoekers verrassen en inspireren".

Michel Vanbuul, ondervoorzitter van VVA Limburg, leidde de eerste gastspreker in: "Carmen Willems, voormalig directeur van het Gallo Romeins Museum en huidig directeur van het KMSK Antwerpen; zij komt spreken over "*Roerend erfgoed en cultureel ondernemerschap*".

Vanuit het grote Antwerpen zijn ze naar 'de verre Limburg' afgekomen om de persoon te vinden die bekwaam is om het beroemde KMSKA te leiden. Carmen is geboren in Bilzen en heeft twee volwassen zonen.

Het middelbaar onderwijs (Latijn- Wetenschappen) volgde ze in de meisjesschool Onbevleete Ontvangenis. Aan de K.U. Leuven volgde ze een Licentiaat-master in de Economische

Wetenschappen. Haar thesis handelde over ondernemerschap in de cultuur.

Ze is een maatschappelijke duizendpoot. Ze was 18 jaar gemeenteraadslid en van april 2004 tot december 2009 verving ze Patrick Dewael als waarnemend burgemeester.

In 1995 werd ze directeur van het GRM. Gedurende 21 jaar bouwde ze aan een internationale reputatie met als hoogtepunt in 2011 de award van European Museum of the Year.

In 2016 werd ze directeur van Toerisme Limburg, maar anderhalf jaar jaar trok ze naar Antwerpen waar ze zakelijk directeur werd van het KMSKA. Sinds 2020 is ze er algemeen directeur".

Carmen Willems, directeur van KMSKA, startte met de begroeting van enkele personen in de zaal:

* de juffrouw van Latijn: Ik was rad van tong en hardleers, maar mijn punten voor Latijn zijn wel gestaag gestegen"

* burgemeester Dewael: "We waren het allesbehalve eens met mekaar over cultuur"

* mijn vader: "Hij is in Tongeren mijn trouwste supporter. Hij plantte het zaadje voor mijn cultuurbeleving. We gingen vaak op reis en bezochten historische sites. Ik trok naar de

muziekschool samen met enkele mijn broers. Ik ben geen piano - of vioolvirtuoos. Ik ben samen met mijn vader naar vele concerten geweest, ik werd zelfs ooit als zijn vrouw beschouwd! Hij heeft me wel belet van Kunstgeschiedenis te gaan studeren. "Doe eerst iets ernstigs op onze kosten", kreeg ik te horen.

In 2011 behaalden we de prestigieuze award, tot nu toe als enige museum in België. Vandaag proberen we het over te doen met het KMSKA. We staan op de longlist. Op 4 mei valt het verdict en wie weet word ik de enige die er tweemaal in slaagt?

Carmen blikte terug op de geschiedenis van het Antwerpse museum: "In 1890 .was er geen horeca, geen depot, geen restauratieatelier. Het gebouw van 120 jaar had af te rekenen met vocht, een aftandse statische presentatie. In 2004 werd een masterplan voor de hele site opgesteld. De buitenschil werd in ere hersteld. De zes patio's zijn opgevuld. Er werd een volledig nieuw volume ingestoken.

Vandaag zijn het 2 werelden in 1 museum: een collectie oude meesters en een collectie nieuwe meesters. Het museum telt vandaag 21.000m², dat is een derde meer. De verbouwing koste 100 miljoen euro, in België vinden ze dat veel geld, in het buitenland vragen ze zich af hoe dat gelukt is voor zo weinig geld. Bij de opening pakte de Gazet van Antwerpen uit met de zwarte strepen op de witte vloer. Maar met de opening stonden we wel op de voorpagina van The New York Times! De Vlaamse overheid betaalt enkel de vaste kosten, de variabele kosten moeten we zelf opbrengen. Dat doen we via de inkomsten, sponsering en commerciële uitbating.

Dit is het schoonste museum van het land! De zone er rond is de eerste museumzaal. De tuin stellen we tijdelijk ter beschikking als speelplaats voor een naburige school. Het museum bezit een internationale kunstcollectie, maar er kwamen te weinig bezoekers.

Het voordeel van 11 jaar sluiting is dat er 200 werken gerestaureerd werden, via private funding. De collectie terwijl veel gereisd. Zo hebben we ook topstukken in het buitenland laten restaureren. We hebben ook een prijs aangerekend voor een reizende expo en dat is vrij uniek.

Onze collectie telt 8.000 stuks en dat is weinig. Hiervan is 40 procent bekomen via schenking en legaten. Het KMSKA heeft 0 euro aankoopbudget. Het aantal vrouwen in de collectie is quasi geen in de oude meesters. Dat is een strijdpunt voor mij. We zoeken ze bij verzamelaars en in galeries. We zijn een wetenschappelijke instelling voor technisch onderzoek. Wetenschappelijk onderzoek blijft van groot belang. Eigen restauraties doen we met 1,5 FTE. Momenteel wordt een groot werk van Rubens op zaal gerestaureerd zodat de bezoekers kunnen meekijken. De 'Aanbidding door de koningen' is het volgende restauratiedossier.

Om de moeheid bij bezoekers tegen te gaan kiezen we voor 'Anders kijken, meer zien'. Als culturele ondernemer hebben we een partnership met 100 bedrijven. Dat kan al vanaf 2.000 euro per jaar. Het levert ons jaarlijks 200 mio op. We hopen nog vóór de zomer onze miljoenste bezoeker te begroeten".

Paul Becue, algemeen voorzitter van VVA,

leidde de volgende spreker in.

Normaal zou Vlaams minister Matthias Diependaele, bevoegd voor onroerend erfgoed, komen spreken over zijn beleidsdomein "*Onroerende erfgoed: van kathedraal tot frietkot*", maar hij gaf forfait wegens andere verplichtingen.

In laatste instantie werd beroep gedaan op Peter De Wilde, administrateur-generaal van Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen. "Voordien doceerde hij Franse letterkunde aan de Universiteit van Antwerpen en Duinkerke, daarna was hij

departementshoofd cultuur van de provincie Antwerpen en kabinetschef cultuur, toerisme en erediensden van de stad Antwerpen. Hij is ook voorzitter van het Davidsfonds".

Peter De Wilde, administrateur-generaal van Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen.

"Hoe moeten we naar het toerisme van de toekomst kijken? Erfgoed is een hefboom voor een florerend Vlaanderen. Wie bekommert zich over ons erfgoed in de vele hoekjes? We kijken ook naar gebouwen van na WO II. zoals het station van Kortrijk. Het Agentschap Onroerend Erfgoed is het vroegere Monumenten & Landschappen. Gebouwen zijn onroerend erfgoed. De inhoud

en collecties zijn roerend erfgoed. We moeten dat beter als een groter geheel behandelen, als een ensemble.

We moeten kijken naar de positieve kracht van toerisme. Toerisme is goed voor 160.000 jobs. In 2014 werd de Grote Oorlog herdacht. Normaal komen er jaarlijks 350.000 bezoekers naar de Westhoek. Ons doel was 500.000, maar in 2015 waren er dat 1 miljoen. In de Westhoek was niet iedereen gelukkig. We moeten een evenwicht vinden tussen inwoners en toeristen.

In 2015 hebben we een bewonersonderzoek gedaan in Brugge. Van de 19.000 inwoners hebben er 11.000 de vragen beantwoord. Hiervan stond 78 procent positief t.o.v. toerisme. Er is soms een probleem van 'overtourisme'. We hebben een bevraging gedaan in alle kunststeden.

Het positief gevoel t.o.v. toerisme is nog aanwezig, maar de tegenstanders nemen toe. Daarom moeten we zoeken naar meerwaarde. Toerisme is een middel. We moeten een evenwicht zoeken tussen de plek, de bewoners, de bezoekers en de ondernemers.

We moeten bezoekers het gevoel van bewoners geven.

Dat kan via deze 6 thema's:

- **erfgoed**beleving
- Vlaanderen **natuurlijk**
- **culinair** erfgoed kan
- **iedereen** verdient vakantie

- Vlaanderen **fietsland**
- **congressen** en **events** geven

Erfgoed beleving moet focussen op:

- Vlaamse Meesters
- kastelen en tuinen
- religieus erfgoed
- de Grote Oorlog

Vlaanderen telt 1.783 parochiekerken en 13.000 beschermde gebouwen, parken en landschappen. We hebben de toelating gegeven om zonnepanelen aan te brengen op het dak van beschermde gebouwen. Vroeger waren er de lelijke televisie antennes, die zijn verdwenen en dat zal met de zonnepanelen ook zo wel gebeuren."

Carmen Willems krijgt de jaarlijkse VVA-prijs "Academicus van het jaar"

Het congres werd afgesloten met de uitreiking van de jaarlijkse VVA-prijs 'Academicus van het jaar'. Die is weggelegd voor een Vlaming die in het voorbije jaar Vlaanderen op een positieve manier onder de aandacht heeft gebracht en een significante inbreng heeft gehad bij de maatschappelijke, culturele of economische profilering van Vlaanderen. Dit jaar valt die eer te beurt aan Carmen Willems. "Jij bent de zesde dame in de rij van 15 laureaten", wist voorzitter Paul Becue. "Carmen is een getogen Tongenaar en speelt hier dus een thuismatch in een voor haar overbekend gebouw.

Carmen heeft het belang van de economie steeds goed begrepen. Ze heeft veel contact met de CEO's van bedrijven, en 100 ondernemingen zijn nu partner van het KMSKA. Naast originele tentoonstellingen moet het museumbezoek telkens een beleving zijn. Een goed bezoek geeft je een zalig gevoel. Daar heeft Carmen zich sinds het begin van haar carrière steeds om bekommerd. Ze zegt dat een museummanager oog moet hebben voor beleving en verstillig".

Het beeldje is gemaakt door Tom Frantzen uit Tervuren. Het is een denkende leeuw die op een stapel boeken zit. De link naar 'Le penseur' van Rodin is duidelijk.

Carmen was heel erg blij: "Ik draag dit op aan het KMSKA-team. Dit geeft me kracht om ook op moeilijke momenten door te zetten".

Na de academische zitting in het GRM volgde een receptie voor alle aanwezigen in de feestzaal van het stadhuis van Tongeren.

Aansluitend was er een lunch in het Museumcafé.

Om 14u30 konden de deelnemers genieten van een **cultureel namiddagprogramma** met volgende keuzemogelijkheden:

- * geleid bezoek aan de **thematentoonstelling "De oudheid in kleur"** in het Gallo-Romeins museum.
- * bezoek met audiogids aan het **Teseum** met de schatkamer, de archeologische site onder de basiliek en de ommegang.
- * geleid bezoek aan de **O.L. Vrouwbasiliek** en aansluitend bezoek aan de **toren** van de basiliek tot op het prachtige uitzichtplatform op 56 m hoogte. Tijdens dit torenbezoek werd ook het beroemde Picard-orgel voorgesteld door de internationaal bekende organist Luc Ponet, die ook lid is van VVA Limburg.
- * **stadswandeling** onder leiding van een stadsgids

Om 17u00 werd nagenoten met een afscheidsdrink met "Limburgse vlaai" in café Gerechtshof op het Vrijthof.